

Котана Л. Г., Candidate of Philosophical Sciences, Docent of Logic Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Tradition versus principle «anything goes» in the arguments of P. Fejerabend's methodology

The article examines the place and importance of tradition in epistemology of P. Fejerabend. It is shown that a system of arguments and logic of evidences justifying the possibility of coexistence of a principle «anything goes» and traditions. A probabilistic logic of formation of civilization patterns from the standpoint of «methodological anarchism» is analyzed.

Keywords: tradition, «anything goes», logic, reasoning, methodology, principle thinking.

Котана Л. Г., кандидат філософських наук, доцент кафедри логіки, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Традиция versus принцип «anything goes» в аргументах методологии П. Фейерабенда

Исследуется место и значение традиции в эпистемологии П. Фейерабенда. Показано систему аргументов и логику доказательств, которые обосновывают возможность сосуществования принципа «все позволено» (anything goes) и традиции. Проанализирована вероятностная логика становления цивилизационных закономерностей с позиций «методологического анархизма».

Ключевые слова: традиция, «все позволено», логика, аргументация, методология, принцип, мышление.

* * *

УДК 14:122/129

Москальчук М. М., аспірантка, Центр гуманітарної освіти НАН України (Україна, Київ), marishamos14@gmail.com

ЕНТОНІ ФЛЮ ПРО СВОБОДУ І ПРАВА ЛЮДИНИ

Досліджується феномен прав і свобод людини у творчості Ентоні Флю. Аналізується поняття расизму з точки зору радикального колективізму, розглядається расова дискримінація та вплив різних культур на расизм.

Ключові слова: свобода, свобода волі, права людини, расизм, Гуманістичний маніфест, радикальний колективізм.

Дане дослідження присвячене актуальній темі сьогодення, а саме аналізу найважливіших цінностей людського буття – свободі та правам людини. З розвитком суспільства в технічній, правовій і соціальній сферах та з виходом на більш культурний і цивілізований рівень, перед людством гостро постала проблема прав і свобод людини. Ця проблема була актуальною і в давні часи й набувала релігійного, етичного чи філософського направлення, відповідно до тієї соціальної позиції, яка на той час переважала в суспільстві. Загалом права і свобода людини набувають широкого розповсюдження в суспільному житті: вільна людина, свобода волі, вільний вибір, права та свободи громадян, вільна праця та ін. Все це вкорінюється в суспільній свідомості та масовій культурі й набуває для кожного особистий характер. З повною свободою відбувається гармонійний розвиток людини. Втім, як свідчить історія, повна свобода може мати й негативні наслідки і привести до тиранії та рабства. Слід зазначити, що такий феномен як рабство був досить розповсюдженим ще в Стародавньому Римі та Єгипті. Але найвідоміший приклад цього феномену – темношкіри раби з Африки, які були силоміць завезені американськими колоністами. Рабство в США тривало з 1619–1865 рр., до початку громадянської війни 1861–1865 років, після якої було відмінено работоргівлю й рабство. Досвід утримання в неволі людей спостерігався й на Русі та мав назву – кріпацтво, яке відмінили у 1861 р.

Загалом, першим документом який окреслював права людини вважається Дванадцять статей 1525 року. Ці статті

були частиною вимог, які висували селяни до Швабської ліги під час Селянської війни в Німеччині. Згодом Білль про права 1689 р. в Англії та шотландський Акт вимог прав 1689 р. оголосили незаконними репресивні дії уряду. Тільки у XVIII ст. після Американської революції 1776 р. та Французької революції 1789 р. були прийняті Декларація незалежності США та Декларація прав людини і громадянина, а Віргінська декларація прав 1776 р. затверджувала низку основних громадянських прав і свобод.

Рух за права і свободу не втрачав своєї активності та був продовжений профспілками у XX ст. в Західній Європі та Північній Америці. Саме вони добилися затвердження законів у яких було прописано право людей на страйк, встановлено мінімальні вимоги до умов і тривалості праці, заборона, на законодавчому рівні, використання дитячої праці. Поряд з цим рух за права жінок домігся того, що чоловіки та жінки були однаково рівні у праві голосу. Згодом, у багатьох країнах світу рухи проти позбавлення прав расових та релігійних меншин досягли своєї мети. Свідченням безперервної боротьби став утворений у 1864 р. Міжнародний комітет Червоного Хреста, були прийняті перші Женевські конвенції, в яких заклалися перші основи міжнародного гуманітарного права.

Однією з причин, яка спонукала суспільство звернути увагу на права людини, було те, що на початку XX ст. людство пережило дві світові війни, які значно похитнули відносини між народами, а деякі нації зазнали значного приниження. Тому щоб більше не відбувалось приниження людської гідності було прийнято ряд документів у яких відстоюється захист людських прав. Яскравим прикладом такого документу стали Конституції різних країн, в яких прописані Права і Свободи Людини. Окрім Конституцій, свідчення про свободу людини закладені й у таких документах, як: Комітет по правам людини ООН і Європейський Суд при Раді Європи. У цьому аспекті можна виокремити декілька основаних джерел на яких базуються права і свободи людини, перш за все це: Хартія про права людини; Європейська концепція про захист прав людини і основних свобод; Кінцевий акт ради про безпеку і співробітництво у Європі та ін.

Слід зазначити, що до Хартії про права людини відносяться наступні документи: Міжнародна біль про права людини; Всезагальна декларація прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.). Окрім цих документів існують ще десятки міжнародних договорів та декларацій з питань, які також пов'язані з правами людини, точніше вони намагаються вирішити проблеми стосовно геноциду, апартеїду, расової дискримінації, дискримінації жінок, прав інвалідів, права на розвиток, права дітей і статус біженців та багато іншого.

У даному контексті хотілося б декілька слів сказати про «Всезагальну декларацію прав людини», яка була прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р. Саме в ній прописано, що кожна людина окремо і сім'я, загалом, мають права в яких вони є рівними і це являється основою для їх свободи. Також у декларації мова йде про те, що саме зневага та презирство до прав людини призводить до варварських дій, які чинять люди по відношенню до інших. «Необхідно щоб права людини охоронялися владою закону з метою забезпечити те, щоб

людина не була змушена вдаватися, в якості останнього засобу, до повстання проти тиранії і гноблення» [1, с. 1]. Даною декларацією проголошується, що кожна людина має права і свободи, незалежно від свого соціального статусу, кольору шкіри, релігійного переконання, статі, мови, політичних переконань. Окрім цього кожна людина має право на освіту і ніякі фактори не мають на це впливати. Доповненням до цього виду права є те, що освіта має давати людині не тільки професію, але й розвивати її особистість, тим самим навчаючи дружнім стосункам між людьми, та виховувати повагу один до одного. «Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає в себе право змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів» [1, с. 2].

Окрім вищезазначених документів, які захищали права і свободи людини, існують ще три Гуманістичні маніфести, перший з яких здебільшого стосується релігійних аспектів та висвітлює усі за та проти, також у ньому підтримується виникнення нової релігії, яка буде зосереджена на мирських цінностях. Даний маніфест був опублікований у 1933 р. Натомість другий Гуманістичний маніфест, який був започаткований у 1973 році, базувався на тих подіях з якими зіткнулося суспільство в ХХ ст., насамперед, це виникнення фашизму, створення соціалістичного устрою, холодна війна та розвиток технічного прогресу. Також у цьому маніфесті мова йшла про те, що суспільству загрожує небезпека від оточуючого середовища: перенаселення, існування тоталітарних режимів, загроза від біологічної, ядерної та хімічної зброї. Тому, для боротьби з цими явищами прихильники філософії сучасного гуманізму у другому Гуманістичному маніфесті представили власну точку зору на сенс життя, громадянські свободи і демократію, висвітлили права людини стосовно самогубства, абортів, розлучень, евтаназії та сексуальної свободи. «Визнавалася можливість різних гуманістичних підходів – як атеїстичного (пов'язаного з науковим матеріалізмом), так і ліберально-релігійного (заперечуючого традиційні релігії) гуманізму» [2].

Третій Гуманістичний маніфест був опублікований у 2003 році Американською гуманістичною асоціацією. Слід зазначити, що даний документ був повністю зосереджений на людині та її проблемах, насамперед мова йшла про те, що «пізнання світу відбувається в результаті спостереження, експериментування і раціонального аналізу; людські істоти є невід'ємною частиною природи, результатом еволюційних змін, які ніким не визначені; етичні цінності походять від тих людських потреб та інтересів, які проходять перевірку досвідом; життя набуває сенсу в служінні особистим гуманним ідеалам; людські істоти соціальні за своєю природою та знаходять сенс у взаєминах між собою; робота на благо суспільства максимізує щастя індивідуума» [3].

Отже, ми коротко розглянути, які основні правила з приводу прав і свобод людини були прописані в європейських документах. До даної тематики звертались багато філософів, серед яких можна виокремити російських вчених – М. Вітрук, В. Гессен, А. Головістікова, Л. Грудцина, Г. Елінек, Б. Кожанова, М. Коркунова,

Л. Явича та ін., серед вітчизняних науковців – В. Букач, А. Грабильнікова, І. Дробуш, А. Олійник, В. Погорілко, О. Пушкін та ін. Окрім зазначених дослідників, дану проблему, у різні роки, досліджували відомі європейські філософи – Вольтер, Г. Грацій, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Т. Пейн, Дж. Мілль, Ф. Гегель.

Слід зазначити, що до кола вчених, які цікавились даною тематикою належить і сучасний британський філософ **Ентоні Флю** (1923–2010), який протягом життя займався визначенням феномену прав і свобод людини, висвітлював проблеми расизму. З цього стає зрозуміло, що вченого цікавила тема свободи людини. Втім, окрім проблем пов'язаних із свободою людини Е. Флю досить детально досліджує расизм. Проаналізувавши творчість філософа стосовно цих двох питань, хотілося б більш детально висвітлити те, як саме вчений визначає расизм. Насамперед, при розгляді цього феномену він застосовує три концепції.

За **першою концепцією** Е. Флю расизм виникає завдяки поганій поведінці людини. Сюди ж входять два питання на які вчений намагається знайти відповідь, це – що таке расизм, та чому ми повинні ненавидіти расистів? Для Е. Флю «расизм» це те, що сприяє чи завдає шкоди комусь, як дискримінація за їх прихильність або дискримінація проти одних для інших. Сам вчений це визначення пояснює тим, що расизм дискримінує людей, через те, що він є морально хибним, а наочно це виглядає як несправедливість. Е. Флю переконаний у тому, що несправедливість буде існувати доти поки людина сама не почне розуміти свою, так звану, унікальність. Іншими словами, кожен індивід має поважати, перш за все, себе сам.

Отже, який же висновок можна зробити із першої концепції? За визначенням Е. Флю ми можемо відрізнити одну людину від іншої за кольором шкіри, розміром очей, формою черепу і т.п., але це є лише поверхове, зовнішнє розрізнення. Що ж стосовно внутрішніх відмінностей, то тут мова йде про ставлення одних людей до інших. Тому коли це ставлення є поганим і недоброчливим, це і є дискримінація, в якій процвітає неповага до іншої раси, що характеризує погану поведінку. Даючи визначення поняттю «погана поведінка» Е. Флю зазначає, що вона включає в себе моральну хибу, яка веде за собою несправедливість. Така несправедливість може зникнути тоді, коли люди пригнобленої раси почнуть боротися за свої права і не дозволятимуть принижувати себе за те, що вони відрізняються за зовнішністю від інших.

Друга концепція, яку Е. Флю називає еретичним віруванням, він пояснює долучаючись до творчих досягнень двох професорів – Артура Дженсена, беручи за основу його статтю «Як сильно ми можемо Підвищити IQ і Вчені Досягнення?» (1969 р.) та професора психології Жана Філіпа Руштона. На думку обох професорів кожна раса відрізняється інтелектуально і провінши тестування та проаналізувавши його результати вчені вказували на те, що IQ рас має відмінності тільки в середньому значенні. Втім, не дивлячи на це професори доходять висновку, що невелика розбіжність все рівно існує у певній відмінності рас одна від одної.

Чому ж расизм, відповідно до другої концепції, сприймається як еретичне вчення. Е. Флю пояснює це тим, що слово «расизм» для академічних еретиків має дещо інше значення ніж те яке існує в більш літературному

сенсі, як ересь. Для еретиків це є свого роду анафема, яка служить не тільки для того, щоб вони щось робили або не могли зробити, а просто «для обстоювання того, що є хибним віруванням, чи принаймні віруваннями, які спричинюють те, щоб їх не проводити» [4, р. 279]. Отже, маючи різний рівень інтелекту люди сприймають дії інших рас і людей по-різному, а тому не можуть сприймати все, як позитивно так і негативно.

Втім, як зазначає Е. Флю, розходження в IQ і, відповідно, різне ставлення до людей може бути викликано невірним трактуванням документу про права і свободу людини. Так у Декларації про незалежність США прописано, що всі чоловіки та жінки є рівними, бо створені єдиним Творцем і тому мають однакові права на щастя. Така рівність індивідів, пояснює Е. Флю, є показовою в тому сенсі, що люди являються творіннями одного виду, які можуть і не можуть, але є формою задумів та мають певний вибір.

Разом з тим, зазначає Е. Флю, встановлено, що люди різняться за рівнем IQ, ростом і є індивідуальними представниками певного набору, те ж саме стосується і колективного визначення. Як наслідок, з цих розрізень вчений виокремлює два відмінних припущення: перше – це расові рівності; друге – расова справедливість. «Існують вимоги до того, що все расово- підмножене населення, будучи багаторасовим суспільством, пропорційно представлені в кожній галузі прагнень і досягають, та/чи поділяються вони, і де відсутня всяка расова дискримінація, чи можемо ми, розраховуючи розсудливо, все це знайти?» [4, р. 281]. Відповідь на це питання Е. Флю визначає через пропозиції, одну з яких він називає **радикальним колективізмом**. Її вчений пояснює наступним чином: коли відбувається відхилення расистської дискримінації, яка призводить до того, що всі індивіди поведуться з кимось певним чином, враховуючи їх індивідуальні гідності й незважаючи на особливі расові набори де вони є членами одного суспільства. Друга пропозиція стосується можливого фактичного припущення, в якому неввірно курують певні активісти, які намагаються підвищити ідеал, хворого на дальтонізм, суспільства. Такий ідеал, зазначає Е. Флю, був втілений, очевидно та однозначно, в Громадянських Правових Актах США 1964 р. Недоліком даної пропозиції є те, що вводить в оману даних активістів, точніше сприяє тому, що вони намагаються знайти більш расистську дискримінацію, ніж вона насправді існує. Як результат – необхідно зробити перші кроки, які приведуть до надзвичайної різниці, колективістського ідеалу расової рівності, як універсального пропорційного відображення.

Третя концепція, за якою Е. Флю визначає расизм, характеризується тим, що всі люди різняться за своєю культурою. В даному аспекті вчений окреслює раси за: а) нашими генами; б) нашими культурами; в) й такими, що можуть бути визначені нашим середовищем.

Отже, стає зрозуміло, що за визначенням Е. Флю «культура може бути і неодноразово була частиною людей різних рас, тоді як люди однієї й тієї ж раси можуть мати, та часто мали, різні культури» [4, р. 283]. Як зазначає вчений, саме багаторасовість суспільств, а тому і полікультурність, призводять до того, що відбувається різне ставлення до однієї раси, а причиною цьому є різні культури, які спрямовують людей сприймати все по-різному. Е. Флю пояснює це тим, що така міжкультурна різниця спричиняє те, що одну расу, особливо чорношкірих людей, починають дискримінувати. Такі люди мають мало

оплачувану роботу, убоге житло і незначний життєвий шанс, порівняно з білошкірими людьми. Таке зневажливе ставлення до одної раси відбувається протягом багатьох сторіч. Тут «расизм» визначається, як стенографічний термін, в якому об'єднані практики, які дискримінують нерівні стосунки і структурні сили, стають причиною негативних переконань й відносин.

За Е. Флю таке перевизначення даного терміну набуває наступного значення:

1. Колапс відмінностей між різними расовими наборами, в яких приховується кожен інший простежений запис цих наборів, щоб очистити шлях для зв'язку, в якому будь-яка перешкода в будь-якій расовій меншості, у порівнянні з білою меншістю, буде здатна покласти донизу ворожу расову дискримінацію цієї меншості.

2. В праці «Раса, Стать і Клас» Внутрішнього Лондонського Освітнянського Авторства було зазначено про відкриття інтелектуальної здатності у людей, і яка є різною у кожній нації, тому якщо одна нація більш інтелектуальна, то інші починають відчувати на собі упередження і дискримінацію, наприклад такі нації як греки, китайці, кіпріоти, турки, в'єтнамці.

Втім, на цій основі Е. Флю висловлює три заперечення, які стосуються: відмови у визнанні збереження расизму, який є ворожою дискримінацією, в якому білі виступають проти небілих; визнання того, що расизм характеризує, перш за все, соціальний інститут ніж окрему поведінку. Але справа в тому, що расизм насправді визначається, як навмисне нанесення грубої шкоди; расизм відноситься, зрештою, до наслідків, а ніж до справжніх результативних намірів і нерівностей, швидше ніж нерівності мають значення в слухний час.

Отже, ідеї та феномен расизму, зазначає Е. Флю, краще всього пояснює саме останнє заперечення і визначення расизму, як такого за допомогою чого відбувається навмисне нанесення шкоди людині.

З'ясувавши природу расизму та його здатність принижувати гідність не тільки народу, а й кожної людини, Е. Флю звертається до ідеї свободи людини. Для початку вчений досліджує два слова, якими в англійській мові позначається феномен свободи, це: а) свобода («freedom»); б) свобода («liberty»).

Зміст першого слова визначає свободу, яка може обмежити чи гарантувати інші інституції ніж це робить політичне явище. Зміст іншого слова пояснюється як «свобода волі». Розвиваючи далі цю думку Е. Флю зазначає, що саме свобода є головною для нас, та свобода яка вкорінена в нас і це є «свобода волі», вона існує в самому людському бутті. Це визначається тим, що «ми всі є членами особливого виду створінь, які можуть і не можуть, але мають вибір. Втім, можна зробити й інший вибір, окрім тих вибраних ідей та тих, що вже існують» [4, р. 291].

Також розглядаючи думку Е. Флю стосовно того, що люди це єдині істоти у світі, які насправді мають право вибору, слід звернути увагу на наступне. Як вважає вчений ми можемо чи не можемо робити якийсь вибір, але коли перед нами виникають багато альтернативних фізично-можливих напрямків дій або бездіяльності, то тут людина постає перед вибором який їй слід зробити. Втім, зауважує Е. Флю, окрім вибору, який притаманний людям, існує безліч різних видів і кількісних сил, які також є особистими. Отже, до цього можна додати лише

те, що вибір людини залежать не тільки від того в якому середовищі вона перебуває, а й від навколишнього світу, який має здатність впливати на людське тіло.

Продовжуючи аналізувати погляди Е. Флю на свободу та природу людини, слід зазначити, що у своїх розвідках вчений долучається до ідеї психолога Б. Скіннера, який писав, що завдання науки полягає в тому, щоб рахувати і вимірювати та порівнювати, але науковість не повинна стосуватися природи людської поведінки. Тому наші ідеї пояснюються через наші бажання, імпульси, відчуття та пропозиції. Тут Е. Флю виокремлює три причини, які спонукали Б. Скіннера дотримуватися даної думки:

по–перше, ми бачимо, що Б. Скіннер невірнo тлумачив виключення таких ідей, які існують у фізиків, це відмова від істотних забобних ідей. Скоріше це заперечення невірнoго зловживання ідей у самих вірних і дійсно необхідних умовах;

по–друге, запитати та знайти відповіді на питання по–іншому, ніж його трактують різні науковці, є досить доречним. Адже, як вважає Б. Скіннер, різні пояснення повинні завжди і обов'язково бути конкуруючими для одного й того ж логічного простору;

по–третє, психолог не тільки бачить ці всі ідеї, бажання, відчуття, наміри, включаючи до них себе, а також бере участь в тому, що було для нього цілком неприйнятним, а саме – концепції «автономної людини».

Отже, зазначає Е. Флю, така програма Б. Скіннера для істини є абсурдом. Тому, що це є програма для встановлення науки про людську поведінку з певними помилками і перекручуванням та підробленим припущенням стосовно того, що «вся поведінка є фізично обов'язкова і жодна поведінка цих представників не показує того, що вони могли б вчинити інакше ніж вони роблять це по факту» [4, р. 297].

Таким чином можна зробити висновок, що за Е. Флю свобода людини міститься в ній самій. У кожної людини є своя внутрішня свобода волі з допомогою якої індивід вправі діяти так як він хоче, протилежно змінюючи хід думок, а також і дій. Але окрім нашої власної свободи існує ще й політична свобода, яка може певним чином обмежувати діяльність людини. Таким обмеженням людської волі є расизм. Як констатує Е. Флю, цей феномен передається і навіюється із покоління в покоління, та з часом перетворюється, певним чином, в ідеологію. І щоб припинити поневолення людей та народу, загалом, людству необхідно боротися за справедливість і власну свободу.

Список використаних джерел

1. Всезагальна декларація прав людини. Прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>
2. Гуманистический манифест II [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.humanism.ru/gm2.htm>
3. Humanist Manifesto III. American Humanist Association, 2003. Гуманистический манифест III, преамбула Гуманистического манифеста 1933 года. Перевод на русский язык: А. Круглов [Електронний ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – 08.08.2006. – Режим доступу: URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5469/5472>
4. Flew Antoni. Atheistic Humanism (The Prometheus lectures) // Antoni Flew. – Prometheus Books. 59 John Glenn Drive. Buffalo, New York 14228–2197. – 1993. – 302 p.

References

1. Vsezagal'na deklaracija prav ljudyne. Prynjnjata na General'nij Asamblei' OON 10 grudnja 1948 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>

2. Gumanisticheskij manifest II [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.humanism.ru/gm2.htm>

3. Humanist Manifesto III. American Humanist Association, 2003. Gumanisticheskij manifest III, preemnik Gumanisticheskogo manifesta 1933 goda. Perevod na russkij jazyk: A. Kruglov [Elektronnyj resurs] / Centr gumanitarnyh tehnologij. – 08.08.2006. – Rezhym dostupu: URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5469/5472>

4. Flew Antoni. Atheistic Humanism (The Prometheus lectures) // Antoni Flew. – Prometheus Books. 59 John Glenn Drive. Buffalo, New York 14228–2197. – 1993. – 302 p.

Moskalchuk M. N., graduate student, Centre for Humanities Education of NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), marishamos14@gmail.com

Anthony Flyu about freedom and human rights

The investigate phenomenon of rights and freedoms human in the works Anthony Flyu. Analyzes the conception of racism in terms of radical collectivism, considered racial discrimination and the influence of different cultures on racism.

Keywords: freedom, free will, human rights, racism, humanist manifesto, radical collectivism.

Москальчук М. Н., аспирантка,

Центр гуманітарного образования НАН України (Україна, Київ), marishamos14@gmail.com

Энтони Флю про свободу и права человека

Исследуется феномен прав и свобод человека в творчестве Энтони Флю. Анализируется понятие расизма с точки зрения радикального коллективизма, рассматривается расовая дискриминация и влияние различных культур на расизм.

Ключевые слова: свобода, свобода воли, права человека, расизм, Гуманистический манифест, радикальный коллективизм.

УДК 1(091)

Павлишин Л. Г.,
доктор філософських наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка (Україна, Тернопіль), lyudpavl@gmail.com

Надлюдина Ф. Ніцше та Боголюдина М. Бердяєва: єдність всупереч протилежності

Розкрито особливості формування надлюдини і Боголюдини як вищою типу особистості, з'ясовано їхні спільні і відмінні риси, проаналізовано роль ідей Ф. Ніцше та М. Бердяєва у становленні суспільства майбутнього.

Ключові слова: надлюдина, Боголюдина, боголюдство, сенс життя, свобода, любов.

Ф. Ніцше та М. Бердяєва можна з цілковитою упевненістю вважати мислителями, які зробили значний внесок у розробку філософських проблем людини, сенсу її існування. Щодо Бердяєва, то він створив оригінальну концепцію божественного походження свободи та творчості як призначення людини, що сприяло народженню ідеї Боголюдини як результату творчої еволюції людської особистості. Боголюдина, на відміну від ніцшеанської надлюдини, не замкнена в колі вічного вороття і не перебуває в абсолютній самотності в безбожному світі, а є результатом творчого діалогу Бога і людини. В зв'язку з цим може виникнути запитання стосовно того, чи не буде людина занадто самовпевненою, зважившись на такий діалог та прагнення до самозміни. Однак, як стверджував Бердяєв, Бог хоче від людини саме цього, бо саме у творенні самої себе полягає її сакральний обов'язок перед Ним. Людина повинна створити із себе Боголюдину, бо у іншому разі вона не виконає свого призначення.

Дослідженням філософського здобутку Ф. Ніцше та М. Бердяєва займалася низка вчених, зокрема, Ю. Синеока, І. Силуянова, С. Левицький, Т. Лютий, О. Білянська, І. Декун, С. Титаренко, Н. Мотрошилова, П. Гайдєнко.